

॥पञ्चमः प्रश्नः॥

॥तैत्तिरीयसंहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः॥

विश्वरूपो वै त्वाष्ट्रः पुरोहितो देवानामासीत्स्वस्त्रीयोऽसुराणां तस्य त्रीणि शीर्षाण्यांसन्धोमपानं सुरापानमन्नादनं स प्रत्यक्षं देवेभ्यो भागमवदत्परोक्षमसुरेभ्यः सर्वस्मै वै प्रत्यक्षं भागं वदन्ति यस्मा एव परोक्षं वदन्ति तस्य भाग उदितस्तस्मादिन्द्रोऽविभेदीदृङ् वै राष्ट्रं वि पर्यावर्तयतीति तस्य वज्रमादाय शीर्षाण्यच्छिन्नद्यत्सोमपान- (१)

मासीत्स कपिञ्जलोऽभवद्यत्सुरापानं स कलविङ्को यदन्नादनं स तित्तिरिस्तस्याञ्जलिना ब्रह्महत्यामुपागृह्णाता संवत्सरमबिभस्तं भूतान्यभ्यक्रोशन्ब्रह्महन्त्रिति स पृथिवीमुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृहाणेति साऽब्रवीद्वरं वृणै खातात्पराभविष्यन्ती मन्ये ततो मा परा भूवमिति पुरा तै (२)

संवत्सरादपि रोहादित्यब्रवीत्तस्मात्पुरा संवत्सरात्पृथिव्यै खातमपि रोहति वारिवृतं ह्यस्यै तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णात् तथ्स्कृतमिरिणमभवत् तस्मादाहिताग्निः श्रद्धादेव स्वकृत इरिणे नाव स्येद्ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णः स वनस्पतीनुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृह्णीतेति तैऽब्रुवन्वरं वृणामहे वृक्णात् (३)

पराभविष्यन्तो मन्यामहे ततो मा परा भूमेत्याब्रश्चनान्नो भूयांस उत्तिष्ठानित्यब्रवीत् तस्मादाब्रश्चनाद्वृक्षाणां भूयांस उत्तिष्ठन्ति वारिवृतं ह्येषां तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्स निर्यासोऽभवत् तस्मान्निर्यासस्य नाशं ब्रह्महत्यायै ह्येष वर्णोऽथो खलु य एव लोहितो यो वाऽऽब्रश्चनान्निर्येपति तस्य नाऽऽश्यं (४)

काममन्यस्य स स्त्रीषसादमुपासीददस्यै ब्रह्महत्यायै तृतीयं प्रति गृह्णीतेति ता अब्रुवन्वरं वृणामहा ऋत्वियात्प्रजां विन्दामहे काममा विजनितोः सम्भवामेति तस्मादृत्वियाश्चिरयः प्रजां विन्दन्ते काममा विजनितोः सम्भवन्ति वारिवृतं ह्यासां तृतीयं ब्रह्महत्यायै प्रत्यगृह्णन्सा मलंवद्वासा अभवत् तस्मान्मलंवद्वाससा न सं वदेत् (५)

न सहाऽऽसीत् नास्या अन्नमद्याद्ब्रह्महत्यायै ह्येषा वर्णं प्रतिमुच्याऽऽस्तेऽथो खल्वाहुरभ्यञ्जनं वाव स्त्रिया अन्नमभ्यञ्जनमेव न प्रतिगृह्यं काममन्यदिति यां

मलवद्वाससः सम्भवन्ति यस्ततो जायते सोऽभिशास्तो यामरण्ये तस्यै स्तेनो यां परां चीं तस्यै हीतमुख्यपङ्गल्भो या स्नाति तस्या अप्सु मारुको या- (६)

ऽभ्यङ्के तस्यै दुश्चर्मा या प्रलिखते तस्यै खलतिरपमारी याऽऽङ्के तस्यै काणो या दतो धावते तस्यै श्यावदन् या नखानि निकृन्तते तस्यै कुनखी या कृणत्ति तस्यै क्लीबो या रञ्जुः सृजति तस्या उद्वन्धुको या पर्णेन पिबति तस्या उन्मादुको या खर्वेण पिबति तस्यै खर्वस्तिस्त्रो रात्रौ व्रतं चरेदञ्जलिना वा पिबेदखर्वेण वा पात्रेण प्रजायै गोपीथाय॥ (७)

यथोमपानन्ते वृक्षात् तस्य नाश्यं वदेत् मारुको याऽखर्वेण वा त्रीणि च॥७॥ [१]

त्वष्टा हतपुत्रो वीन्द्रः सोममाहरत् तस्मिन्निन्द्र उपह्वमैच्छत् तं नोपाह्वयत् पुत्रं मैऽवधीरिति स यज्ञवेशसं कृत्वा प्रासहा सोममपिबत् तस्य यदत्यशिष्यत् तत् त्वष्टाहवनीयमुप प्रावर्तयत्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वधस्वेति यदवर्तयत् तद्वृत्रस्य वृत्रत्वं यदब्रवीत्स्वाहेन्द्रशत्रुर्वधस्वेति तस्मादस्ये- (८)

न्द्रः शत्रुरभवत्स सम्भवन्नग्नीषोमावभि समभवत्स इषुमात्रमिषुमात्रं विष्वङ्बुवर्धत् स इमाँल्लोकानवृणोद् यदिमाँल्लोकानवृणोत् तद्वृत्रस्य वृत्रत्वं तस्मादिन्द्रोऽबिभेत्स प्रजापतिमुपाधावच्छत्रुर्मेऽजनीति तस्मै वज्रं सिक्त्वा प्रायच्छदेतेन जहीति तेनाभ्यायत् तावब्रूतामग्नीषोमौ मा (९)

प्र हारावमन्तः स्व इति मम वै युवः स्थ इत्यब्रवीन्मामभ्येतमिति तौ भागधेयमैच्छतां ताभ्यामेतमग्नीषोमीयमेकादशकपालं पूर्णमासे प्रायच्छत् तावब्रूतामभि सन्दष्टौ वै स्वो न शक्नुव ऐतुमिति स इन्द्र आत्मनः शीतरूरावजनयत् तच्छीतरूरयोर्जन्म य एवः शीतरूरयोर्जन्म वेद (१०)

नैनः शीतरूरौ हतस्ताभ्यामेनमभ्यनयत् तस्माञ्जञ्जभ्यमानादग्नीषोमौ निरक्रामतां प्राणापानौ वा एनं तदजहितां प्राणो वै दक्षोऽपानः ऋतुस्तस्माञ्जञ्जभ्यमानो ब्रूयान्मयि दक्षऋतू इति प्राणापानावेवाऽऽत्मन्धत्ते सर्वमायुरेति स देवता वृत्रान्निरहूय वार्त्रघ्नः हविः पूर्णमासे निरवपद् घन्ति वा एनं पूर्णमास आ- (११)

ऽमावास्यायां प्याययन्ति तस्माद्वार्त्रघ्नी पूर्णमासेऽनूच्येते वृधन्वती अमावास्यायां तथ्सः स्थाप्य वार्त्रघ्नः हविर्वज्रमादाय पुनरभ्यायत् ते अब्रूतां द्यावापृथिवी मा प्र हारावयोर्वै

श्रित इति ते अंब्रूतां वरं वृणावहै नक्षत्रविहिताऽहमसानित्यसार्वब्रवीच्चित्रविहिताऽहमितीयं तस्मान्नक्षत्रविहिताऽसौ चित्रविहितेयं य एवं द्यावापृथिव्योर्- (१२)

वरं वेदेनं वरो गच्छति स आभ्यामेव प्रसूत इन्द्रो वृत्रमहन्ते देवा वृत्रं हत्वा-
ऽग्नीषोमावब्रुवन् हव्यं नो वहतमिति तावंब्रूतामपतेजसौ वै त्यो वृत्रे वै त्ययोस्तेज इति
तेऽब्रुवन्क इदमच्छेतीति गौरित्यब्रुवन्गौराव सर्वस्य मित्रमिति साऽब्रवीद् (१३)

वरं वृणै मय्येव सतोभयेन भुजधा इति तद्रौराहरत् तस्माद्रविं सतोभयेन भुञ्जत
एतद्वा अग्नेस्तेजो यद् घृतमेतत्सोमस्य यत्पयो य एवमग्नीषोमयोस्तेजो वेदं तेजस्यैव
भवति ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं देवत्यं पौर्णमासमिति प्राजापत्यमिति ब्रूयात् तेनेन्द्रं ज्येष्ठं
पुत्रं निरवासाययदिति तस्माज्ज्येष्ठं पुत्रं धनेन निरवसाययन्ति॥ (१४)

अस्य मा वेदा द्यावापृथिव्योरंब्रवीदिति तस्माच्चत्वारि च॥७॥ [२]

इन्द्रं वृत्रं जघ्निवाऽसम्मृधोऽभि प्रावपन्तु स एतं वैमृधं पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यमपश्यत्तं
निरवपत् तेन वै स मृधोऽपाहतं यद्वैमृधः पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति मृधं एव
तेन यजमानोऽपं हत इन्द्रो वृत्रं हत्वा देवताभिश्चेन्द्रियेण च व्यार्ध्यत् स
एतमाग्नेयमृष्टाकपालममावास्यायामपश्यदैन्द्रं दधि (१५)

तन्निरवपत्तेन वै स देवतांश्चेन्द्रियं चावारुन्ध यदाग्नेयोऽष्टाकपालोऽमावास्यायां
भवत्यैन्द्रं दधि देवतांश्चैव तेनेन्द्रियं च यजमानोऽवं रुन्ध इन्द्रस्य वृत्रं जघ्नुषं इन्द्रियं वीर्यं
पृथिवीमनु व्यार्च्छत् तदोषधयो वीरुधोऽभवन्थ्स प्रजापतिमुपाधावद्वृत्रं मे जघ्नुषं इन्द्रियं
वीर्यं (१६)

पृथिवीमनु व्यारत् तदोषधयो वीरुधोऽभूवन्निति स प्रजापतिः पशूनंब्रवीदेतदस्मै
सं नयतेति तत्पशव ओषधीभ्योऽध्यात्मन्थ्समनयन्तत्प्रत्यदुहन् यत्समनयन्तत्सान्नाय्यस्य
सान्नाय्यत्वं यत्प्रत्यदुहन्तत्प्रतिधुषः प्रतिधुक्कः समनैषुः प्रत्यधुक्षत्र तु मरिचं श्रयत्
इत्यंब्रवीदेतदस्मै (१७)

श्रुतं कुरुतेत्यंब्रवीत् तदस्मै श्रुतमंकुर्वन्नन्द्रियं वावास्मिन्वीर्यं तदंशयन्तच्छ्रुतस्य
श्रुत्वः समनैषुः प्रत्यधुक्षञ्छ्रुतमंकुत्र तु मां धिनोतीत्यंब्रवीदेतदस्मै दधि कुरुतेत्यंब्रवीत्
तदस्मै दध्यंकुर्वन्तदेनमधिनोत् तद्दध्नो दधित्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति दध्नः पूर्वस्यावदेयं (१८)

दधि हि पूर्वं क्रियत् इत्यनादृत्य तच्छ्रुतस्यैव पूर्वस्याऽवं चेदिन्द्रियमेवास्मिन्वीर्यं
श्रित्वा दध्नोपरिष्ठाद्धिनोति यथापूर्वमुपैति यत्पूतीकैर्वा पर्णवल्कैर्वातश्चाथ्सौम्यं तद्यत्कलै
राक्षसं तद्यत् तण्डुलैर्वैश्वदेवं तद्यदातश्चनेन मानुषं तद्यद्बुध्ना तथ्सेन्द्रं दध्ना तनक्ति (१९)

सेन्द्रत्वायाग्निहोत्रोच्छेषणमभ्यातनक्ति यज्ञस्य सन्तत्या इन्द्रो वृत्रं हृत्वा परां
परावतमगच्छदपाराधमिति मन्यमानस्तं देवताः प्रेषमैच्छन्त्सौऽब्रवीत्प्रजापतिर्यः प्रथमो-
ऽनुविन्दति तस्य प्रथमं भागधेयमिति तं पितरोऽन्विन्दन्तस्मात्पितृभ्यः पूर्वेद्युः क्रियते
सौऽमावास्यां प्रत्यागच्छत् तं देवा अभि समगच्छन्ताऽमा वै नो - (२०)

ऽद्य वसु वसतीतीन्द्रो हि देवानां वसु तदमावास्याया अमावास्यत्वं ब्रह्मवादिनो वदन्ति
किं देवत्यं सान्नाय्यमिति वैश्वदेवमिति ब्रूयाद्विश्वे हि तद्देवा भागधेयमभि समगच्छन्तेत्यथो
खल्वैन्द्रमित्येव ब्रूयादिन्द्रं वाव ते तद्विषज्यन्तोऽभि समगच्छन्तेति॥ (२१)

दधि मे जुष्टं इन्द्रियं वीर्यमित्यब्रवीदेतदस्मा अवदेयन्तनक्ति नो द्विचत्वारिंशच्च॥७॥ [३]

ब्रह्मवादिनो वदन्ति स त्वे दंशपूर्णमासौ यजेत य एनो सेन्द्रो यजेतेति वैमृधः
पूर्णमासेऽनुनिर्वाप्यो भवति तेन पूर्णमासः सेन्द्रं ऐन्द्रं दध्यमावास्यायां तेनामावास्यां सेन्द्रा
य एवं विद्वान्दंशपूर्णमासौ यजेते सेन्द्रावैवैनौ यजते श्वःश्चोऽस्मा ईजानाय वसीयो भवति
देवा वै यद्यज्ञेऽकुर्वत तदसुरा अकुर्वत ते देवा एता- (२२)

मिष्टिमपश्यन्नाग्नावैष्णवमेकादशकपालं सरस्वत्यै चरुं सरस्वते चरुं तां
पौर्णमासं सऽस्थाप्यानु निरवपन्ततो देवा अभवन्परासुरा यो भ्रातृव्यवान्स्याथ्स
पौर्णमासं सऽस्थाप्यैतामिष्टिमानु निर्वपेत्पौर्णमासेनैव वज्रं भ्रातृव्याय प्रहृत्याऽऽ-
ग्नावैष्णवेन देवतांश्च यज्ञं च भ्रातृव्यस्य वृद्धे मिथुनान्पशून्सारस्वताभ्यां यावदेवास्यास्ति
तथ (२३)

सर्वं वृद्धे पौर्णमासीमेव यजेत भ्रातृव्यवान्नामावास्यां हृत्वा भ्रातृव्यं ना प्याययति
साकं प्रस्थायीयेन यजेत पशुकामो यस्मै वा अल्पेनाऽऽहरन्ति नाऽऽत्मना तृप्यति नान्यस्मै
ददाति यस्मै महता तृप्यत्यात्मना ददात्यन्यस्मै महता पूर्णं होतव्यं तप्त एवैनमिन्द्रः
प्रजया पशुभिस्तर्पयति दारुपात्रेण जुहोति न हि मृन्मयमाहुतिमानश औदुम्बरं (२४)

भवत्यूर्वा उदुम्बर ऊर्क्पशवं ऊर्जैवास्मा ऊर्जं पशूनं रुन्धे नागतश्रीर्महेन्द्रं यजेत

त्रयो वै ग॒तश्रियः शुश्रु॒वान्ग्रा॒मणी रा॑ज॒न्यस्तेषा॑ महेन्द्रो दे॒वता॒ यो वै स्वां दे॒वता॑म॒ति॒यज॑ते
प्र स्वायै दे॒वता॑यै च्यवते॒ न परां प्राप्नो॑ति पापी॒यान्भव॑ति सं॒वत्सर॑मिन्द्रं॒ यजेत॑ सं॒वत्सर॑
हि व्र॒तं नाति॒ स्वै- (२५)

वैनं दे॒वते॑ज्यमा॒ना भू॒त्या इन्द्रे॑ वसी॒यान्भव॑ति सं॒वत्सर॑स्य॒ पुरस्ता॑द्ग्नये॒ व्रत॑प॒तये
पुरो॒डाश॑म॒ष्टाक॑पालं॒ निर्व॑पे॒त्सं॒वत्सर॑मे॒वैनं॑ वृ॒त्रं ज॑घ्नि॒वाः सं॒म॒ग्नि॒व्र॒त॒प॒ति॒व्र॒त॒मा ल॑म्भयति
ततोऽधि॒ कामं॑ यजेत॥ (२६)

पु॒तान्त॑दो॒दम्बर॑ः स्वा त्रि॒श॒चं॑॥५॥

[४]

नासो॑मयाजी सं नये॒दना॑गतं वा ए॒तस्य॒ पयो॒ योऽसो॑मयाजी यदसो॑मयाजी
स॒न्नयै॑त्प॒रिमोष॑ ए॒व सोऽनृ॑तं करोत्यथो परै॒व सि॑च्यते सोमयाज्यै॒व सं नये॑त्पयो वै सोमः
पयः॑ सान्ना॒य्यं पय॑सै॒व पय॑ आ॒त्मन्ध॑त्ते वि वा ए॒तं प्र॑जया॒ पशु॑भि॒रर्ध॑यति॒ वर्ध॑यत्यस्य
भ्रातृ॒व्यं यस्य॑ ह॒विर्निरु॑सं पुरस्ता॑च्चिन्द्रमा - (२७)

अभ्यु॑देति॒ त्रेधा॑ तण्डु॒लान् वि भ॑जे॒द्ये म॑ध्यमाः स्युस्तान्ग्नये॒ दात्रे॑ पु॒रोडाश॑म॒ष्टाक॑पालं
कुर्या॑द्ये स्थवि॑ष्ठास्तानिन्द्रा॒य प्र॑दात्रे॒ दध॑श्च॒रुं येऽणि॑ष्ठास्तान् विष्ण॑वे शिपि॒विष्टाय॑ शृते
च॒रुम॑ग्निरे॒वास्मै प्र॑जां प्र॒ज॒नय॑ति वृ॒द्धामिन्द्रः॑ प्र यच्छति॒ यज्ञो॑ वै विष्णुः॒ पशवः॑ शिपि॒र्यज्ञ॑
ए॒व प॒शुषु॑ प्रति॑ तिष्ठति॒ न द्वे (२८)

य॑जेत॒ यत्पूर्व॑या सम्प्रति॒ यजे॑तोत्तरया छु॒म्बद्गुर्या॑द्यदुत्तरया सम्प्रति॒ यजे॑त॒ पूर्व॑या
छु॒म्बद्गुर्या॑न्नेष्टि॒र्भव॑ति॒ न य॒ज्ञस्तदनु॑ हीतमुख्य॒पग॒ल्भो जा॑यत॒ एका॑मे॒व य॑जेत॒ प्रग॒ल्भोऽस्य॑
जा॒यते॒ऽना॑दत्य॒ तद्वे ए॒व य॑जेत॒ यज्ञ॑मुखमे॒व पूर्वं॑याऽऽलभ॑ते॒ यज॑त॒ उत्तर॑या दे॒वता॑ ए॒व
पूर्वं॑याऽवरु॒न्ध इन्द्रि॑यमुत्तरया दे॒वलोक॑मे॒व (२९)

पूर्व॑याऽभि॒जय॑ति॒ मनु॑ष्यलो॒कमुत्तर॑या॒ भूय॑सो॒ यज्ञ॑क्रतूनुपै॒त्येषा॑ वै सु॒मना॑
नामेष्टि॑र्यम॒द्ये जा॑नं प॒श्चाच्चिन्द्र॑मा॒ अभ्यु॑देत्यस्मिन्ने॒वास्मै॑ लो॒केऽर्धु॑कं भवति॒ दाक्षाय॑णय॒ज्ञेन॑
सुव॒र्गका॑मो यजेत॒ पूर्ण॑मा॒से सं नये॑न्मै॒त्रावरु॑ण्याऽऽमि॒क्षया॑ऽमावा॒स्यायां॑ यजेत॒ पूर्ण॑मा॒से
वै दे॒वाना॑ः सु॒तस्तेषा॑मे॒तम॑र्धमा॒सं प्र॑सु॒तस्तेषा॑ मै॒त्रावरु॑णी व॒शाऽमा॑वा॒स्यायाम॑नूब॒न्ध्या
यत् (३०)

पूर्वे॑द्यु॒र्यज॑ते वेदि॑मे॒व तत्क॑रोति॒ यद्व॒त्सान॑पाक॒रोति॑ स॒दोह॑वि॒र्धाने॑ ए॒व स॑मि॒नोति॑

यद्यजते देवैरेव सुत्याः सम्पादयति स एतमर्धमासः संधमादं देवैः सोमं पिबति यन्मैत्रावरुण्याऽऽमिक्षयाऽमावास्यायां यजते यैवासौ देवानां वशाऽनूबन्ध्यां सो एवैषैतस्य साक्षाद्वा एष देवान्भ्यारोहति य एषां यज्ञ- (३१)

मभ्यारोहति यथा खलु वै श्रेयान्भ्यारूढः कामयते तथा करोति यद्यवविध्यति पापीयान्भवति यदि नावविध्यति सदृङ् व्यावृत्काम एतेन यज्ञेन यजेत क्षुरपविर्ह्येष यज्ञस्ताजक्पुण्यो वा भवति प्र वा मीयते तस्यैतद्वृतं नानृतं वदेन्न माः समंशजीयान्न स्त्रियमुपेयान्नास्य पल्पूलनेन वासः पल्पूलयेयुरेतद्धि देवाः सर्वं न कुर्वन्ति॥ (३२)

चन्द्रमा द्वे दैवलोकमेव यद्यज्ञं पल्पूलयेयुः पदं॥६॥ [५]

एष वै देवरथो यद्वर्शपूर्णमासौ यो दर्वशपूर्णमासाविद्धा सोमेन यजते रथस्पष्ट एवावसाने वरं देवानामव स्यत्येतानि वा अङ्गापरूःषि संवत्सरस्य यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजतेऽङ्गापरूःष्येव संवत्सरस्य प्रति दधात्येते वै संवत्सरस्य चक्षुषी यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते ताभ्यामेव सुवर्गं लोकमनु पश्य- (३३)

त्येषा वै देवानां विक्रान्तिर्यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते देवानामेव विक्रान्तिमनु वि क्रमत एष वै देवयानः पन्था यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते य एव देवयानः पन्थास्तः समारोहत्येतौ वै देवानाः हरी यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते यावेव देवानाः हरी ताभ्या- (३४)

मेवैभ्यो हव्यं वहत्येतद्वै देवानामास्यं यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते साक्षादेव देवानामास्यं जुहोत्येष वै हविर्धानी यो दर्वशपूर्णमासयाजी सायं प्रातरग्निहोत्रं जुहोति यजते दर्वशपूर्णमासावहरहरहविर्धानिनाः सुतो य एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते हविर्धान्यस्मीति सर्वमेवास्यं बर्हिष्यं दत्तं भवति देवा वा अहर- (३५)

यज्ञियं नाविन्दन्ते दर्वशपूर्णमासावपुनन्तौ वा एतौ पूतौ मेध्यौ यद्वर्शपूर्णमासौ य एवं विद्वान्दर्वशपूर्णमासौ यजते पूतावेवेनौ मेध्यौ यजते नामावास्यायां च पौर्णमास्यां च स्त्रियमुपेयाद्यदुपेयान्निरिन्द्रियः स्यात्सोमस्य वै राज्ञोऽर्धमासस्य रात्रयः पत्नय आसन्तासाममावास्यां च पौर्णमासीं च नोपैत् (३६)

ते एनमभि समनह्येतां तं यक्ष्म आर्च्छुद्राजानं यक्ष्म आर्दिति तद्राजयक्ष्मस्य जन्म यत्पापीयानभवेत् तत्पापयक्ष्मस्य यज्ञायाभ्यामविन्दत् तज्ञायेन्यस्य य एवमेतेषां यक्ष्माणां जन्म वेद नैनमेते यक्ष्मा विन्दन्ति स एते एव नमस्यन्नुपाधावत्ते अंब्रूतां वरं वृणावहा आवं देवानां भागधे असावा- (३७)

ऽऽवदधि देवा इज्यान्ता इति तस्मात्सदृशीनां रात्रीणाममावास्यायां च पौर्णमास्यां च देवा इज्यन्त एते हि देवानां भागधे भागधा अस्मै मनुष्या भवन्ति य एवं वेद भूतानि क्षुधमघ्नन्त्यद्यो मनुष्या अर्धमासे देवा मासि पितरः संवत्सरे वनस्पतयस्तस्मादहंरहर्मनुष्या अशनमिच्छन्तेऽर्धमासे देवा इज्यन्ते मासि पितृभ्यः क्रियते संवत्सरे वनस्पतयः फलं गृह्णन्ति य एवं वेद हन्ति क्षुधं भ्रातृव्यम्॥ (३८)

पश्यति ताभ्यामहरेदसाव फलं सम च॥६॥

[६]

देवा वै नर्चि न यजुष्यश्रयन्त ते सामन्नेवाश्रयन्त हिं करोति सामैवाकर्हिं करोति यत्रैव देवा अश्रयन्त तत एवेनान्न युङ्क्ते हिं करोति वाच एवैष योगो हिं करोति प्रजा एव तद्यजमानः सृजते त्रिः प्रथमामन्वाह त्रिरुत्तमां यज्ञस्यैव तद्वरुसं (३९)

नह्यत्यप्रस्रसाय सन्ततमन्वाह प्राणानामन्नाद्यस्य सन्तत्या अथो रक्षसामपंहत्यै राथन्तरीं प्रथमामन्वाह राथन्तरो वा अयं लोक इममेव लोकमभि जयति त्रिविं गृह्णाति त्रयं इमे लोका इमानेव लोकानभि जयति बारहतीमुत्तमामन्वाह बारहतो वा असौ लोकोऽमुमेव लोकमभि जयति प्र वो - (४०)

वाजा इत्यनिरुक्तां प्राजापत्यामन्वाह यज्ञो वै प्रजापतिर्यज्ञमेव प्रजापतिमा रभते प्र वो वाजा इत्यन्वाहान्नं वै वाजोऽन्नमेवाव रुन्धे प्र वो वाजा इत्यन्वाह तस्मात्प्राचीनः रेतो धीयतेऽग्न आ याहि वीतय इत्याह तस्मात्प्रीतीचीः प्रजा जायन्ते प्र वो वाजा - (४१)

इत्यन्वाह मासा वै वाजा अर्धमासा अभिद्यवो देवा हविष्मन्तो गौर्धृताची यज्ञो देवाञ्जिगाति यजमानः सुम्रयुरिदमसीदमसीत्येव यज्ञस्य प्रियं धामाव रुन्धे यं कामयेत् सर्वमायुरियादिति प्र वो वाजा इति तस्यानूच्याग्न आ याहि वीतय इति सन्ततमुत्तरमर्धर्चमा लभेत (४२)

प्राणेनैवास्यापानं दाधार सर्वमायुरेति यो वा अंरुलिः सामिधेनीनां वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुतेऽर्धर्चौ सं दधात्येष वा अंरुलिः सामिधेनीनां य एवं वेदारत्नावेव भ्रातृव्यं कुरुत

ऋषेर्ऋषेर्वा एता निर्मिता यथ्सामिधेन्यस्ता यदसंयुक्ताः स्युः प्रजयां पशुभिर्यजमानस्य वि
तिष्ठेरन्नर्थचौ सन्दधाति सं युनक्त्येवैनास्ता अस्मै संयुक्ता अवरुद्धाः सर्वामाशिषं दुहे ॥ (४३)

बृसं वौ जायन्ते प्र वो वाजां लभेत दधाति सन्दशं च ॥५॥ [७]

अयंज्ञो वा एष योऽसामाऽग्र आ याहि वीतय इत्याह रथन्तरस्येष वर्णस्तं त्वा
समिद्धिरङ्गिर इत्याह वामदेव्यस्येष वर्णो बृहदग्रे सुवीर्यमित्याह बृहत एष वर्णो यदेतं
तृचमन्वाह यज्ञमेव तथ्सामन्वन्तं करोत्यग्निरमुष्मिल्लोक आसीदादित्योऽस्मिन्ताविमौ
लोकावशान्ता- (४४)

वास्तां ते देवा अब्रुवन्नेतेमौ वि पर्यूहामेत्यग्र आ याहि वीतय इत्यस्मिल्लोकै-
ऽग्निमदधुर्बृहदग्रे सुवीर्यमित्यमुष्मिल्लोक आदित्यं ततो वा इमौ लोकावशाम्यतां
यदेवमन्वाहानयोर्लोकयोः शान्त्यै शाम्यतोऽस्मा इमौ लोकौ य एवं वेद पञ्चदश
सामिधेनीरन्वाह पञ्चदश (४५)

वा अर्धमासस्य रात्रयोऽर्धमासशः संवत्सर आप्यते तासां त्रीणि च शतानि
षष्टिश्चाक्षराणि तावतीः संवत्सरस्य रात्रयोऽक्षरश एव संवत्सरमाप्नोति नृमेधश्च
परुच्छेपश्च ब्रह्मवाद्यमवदेतामस्मिन्दारावार्द्रेऽग्निं जनयाव यतरो नौ ब्रह्मीयानिति
नृमेधोऽभ्यवदत्स धूममजनयत्परुच्छेपोऽभ्यवदत्सोऽग्निमजनयदृष इत्यब्रवीद्- (४६)

यथ्समावद्विद्व कथा त्वमग्निमजीजनो नाहमिति सामिधेनीनामेवाहं वर्णं वेदेत्यब्रवीद्यद्
घृतवत्पदमनूच्यते स आसां वर्णस्तं त्वा समिद्धिरङ्गिर इत्याह सामिधेनीष्वेव
तज्ज्योतिर्जनयति स्त्रियस्तेन यदृचः स्त्रियस्तेन यद्वायत्रियः स्त्रियस्तेन यथ्सामिधेन्यो
वृषण्वतीमन्वाह (४७)

तेन पुःस्वतीस्तेन सेन्द्रास्तेन मिथुना अग्निर्देवानां दूत आसीदुशनां काव्योऽसुराणां
तौ प्रजापतिं प्रश्नमैता ५ स प्रजापतिरग्निं दूतं वृणीमह इत्यभि पर्यावर्तत ततो देवा
अभवंन्परासुरा यस्यैवं विदुषोऽग्निं दूतं वृणीमह इत्यन्वाह भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो
भवत्यध्वरवतीमन्वाह भ्रातृव्यमेवैतया (४८)

ध्वरति शोचिष्केशस्तमीमह इत्याह पवित्रमेवैतद्यजमानमेवैतया पवयति समिद्धो
अग्र आहुतेत्याह परिधिमेवैतं परि दधात्यस्कन्दाय यदतं ऊर्ध्वमभ्यादध्याद्यथा बहिःपरिधि

स्कन्दति तादृगेव तत् त्रयो वा अग्रयो हव्यवाहनो देवानां कव्यवाहनः पितृणां सहर्क्षा असुराणां त एतर्ह्याशंसन्ते मां वरिष्यते मा- (४९)

मिति वृणीध्वं हव्यवाहनमित्याह य एव देवानां तं वृणीत आर्षेयं वृणीते बन्धोरेव नैत्यथो सन्तत्यै परस्ताद्वर्वाचो वृणीते तस्मात्परस्ताद्वर्वाचो मनुष्यान्पितरोऽनु प्र पिपते॥ (५०)

अशान्तावाहु पञ्चदशाब्रवीदन्वाहितयां वरिष्यते मामेकान्निश्चिन्तय॥७॥ [८]

अग्ने महां असीत्याह महान् ह्येष यदग्निर्ब्राह्मणेत्याह ब्राह्मणो ह्येष भारतेत्याहैष हि देवेभ्यो हव्यं भरति देवेद्ध इत्याह देवा ह्येतमैन्धत मन्विद्ध इत्याह मनुर्ह्येतमुत्तरो देवेभ्य ऐन्द्रर्षिष्ठुत इत्याहरषयो ह्येतमस्तुवन्विप्रानुमदित इत्याह (५१)

विप्रा ह्येते यच्छुश्रुवांसः कविशस्त इत्याह कवयो ह्येते यच्छुश्रुवांसो ब्रह्मसंशित इत्याह ब्रह्मसंशितो ह्येष घृताहवन इत्याह घृताहुतिरह्यस्य प्रियतमा प्रणीर्यज्ञानमित्याह प्रणीरह्येष यज्ञानां रथीरध्वराणामित्याहैष हि देवरथोऽतूतो होतेत्याह न ह्येतं कश्चन (५२)

तरति तूर्णिरहव्यवाडित्याह सर्वं ह्येष तरत्यास्पात्रं जुहूर्देवानामित्याह जुहूरह्येष देवानां चमसो देवपान इत्याह चमसो ह्येष देवपानोऽरां इवाग्ने नेमिर्देवास्त्वं परिभूरसीत्याह देवान् ह्येष परिभूर्यद्वयादा वह देवान्देवयते यजमानायेति भ्रातृव्यमस्मै (५३)

जनयेदा वह देवान् यजमानायेत्याह यजमानमेवैतेन वर्धयत्यग्निमग्ने आ वह सोममा वहेत्याह देवता एव तद्यथापूर्वमुप ह्वयत आ चाग्ने देवान् वह सुयजां च यज जातवेद इत्याहाग्निमेव तत्सं श्यति सौऽस्य संशितो देवेभ्यो हव्यं वहत्यग्निर्होते- (५४)

त्याहाग्निर्वै देवानां होता य एव देवानां होता तं वृणीते स्मो वयमित्याहाऽऽत्मानमेव सत्त्वं गमयति साधु ते यजमान देवतेत्याहाऽऽशिषमेवैतामा शास्ते यद्व्याद्योऽग्निं होतां रमवृथा इत्यग्निनोभयतो यजमानं परि गृह्णीयात् प्रमायुकः स्याद्यजमानदेवत्यां वै जुहूर्भ्रातृव्यदेवत्योपभृद्- (५५)

यद्वे इव ब्रूयाद्भ्रातृव्यमस्मै जनयेद् घृतवतीमध्वर्यो सुचमास्यस्वेत्याह यजमानमेवैतेन वर्धयति देवायुवमित्याह देवान् ह्येषावति विश्ववारामित्याह विश्वं ह्येषावतीडामहै देवां

ईडेन्यान्नमस्याम् नमस्यान् यजाम यज्ञियानित्याह मनुष्या वा ईडेन्याः पितरौ नमस्या देवा यज्ञिया देवता एव तद्यथाभागं यजति॥ (५६)

विप्रांनुमदितु इत्याह चनास्मै होतॄणामुद्देवता एव त्रीणि च॥६॥ [९]

त्रीः स्तुचाननु ब्रूयाद्राजन्त्यस्य त्रयो वा अन्ये राजन्त्यात्पुरुषा ब्राह्मणो वैश्यः शूद्रस्तानेवास्मा अनुकान्करोति पञ्चदशानु ब्रूयाद् राजन्त्यस्य पञ्चदशो वै राजन्त्यः स्व एवैनः स्तोमे प्रतिष्ठापयति त्रिष्टुभा परिं दध्यादिन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियकामः खलु वै राजन्त्या यजते त्रिष्टुभेवास्मा इन्द्रियं परिं गृह्णाति यदि कामयैत (५७)

ब्रह्मवर्चसमस्त्विति गायत्रिया परिं दध्याद्ब्रह्मवर्चसं वै गायत्री ब्रह्मवर्चसमेव भवति सप्तदशानु ब्रूयाद्वैश्यस्य सप्तदशो वै वैश्यः स्व एवैनः स्तोमे प्रतिष्ठापयति जगत्या परिं दध्याज्जागता वै पशवः पशुकामः खलु वै वैश्यो यजते जगत्यैवास्मै पशून्यरिं गृह्णात्येकविंशतिमनु ब्रूयात्प्रतिष्ठाकामस्यैकविंशः स्तोमानां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै (५८)

चतुर्विंशतिमनु ब्रूयाद्ब्रह्मवर्चसकामस्य चतुर्विंशत्यक्षरा गायत्री गायत्री ब्रह्मवर्चसं गायत्रियैवास्मै ब्रह्मवर्चसमव रुन्धे त्रिंशतमनु ब्रूयादत्रकामस्य त्रिंशदक्षरा विराडत्र विराड्विराजैवास्मा अत्राद्यमव रुन्धे द्वात्रिंशतमनु ब्रूयात्प्रतिष्ठाकामस्य द्वात्रिंशदक्षरा-नुष्टुगनुष्टुच्छन्दसां प्रतिष्ठा प्रतिष्ठित्यै षड्विंशतमनु ब्रूयात्पशुकामस्य षड्विंशदक्षरा बृहती बारहताः पशवो बृहत्यैवास्मै पशू- (५९)

नव रुन्धे चतुश्चत्वारिंशतमनु ब्रूयादिन्द्रियकामस्य चतुश्चत्वारिंशदक्षरा त्रिष्टुगिन्द्रियं त्रिष्टुत्रिष्टुभेवास्मा इन्द्रियमव रुन्धेऽष्टाचत्वारिंशतमनु ब्रूयात्पशुकामस्याष्टाचत्वारिंशदक्षरा जगती जागताः पशवो जगत्यैवास्मै पशूनव रुन्धे सर्वाणि छन्दाः स्यनु ब्रूयाद्बहुयाजिनः सर्वाणि वा एतस्य छन्दाः स्यवरुद्धानि यो बहुयाज्यपरिमितमनु ब्रूयादपरिमितस्यावरुद्धौ॥ (६०)

कामयैतु प्रतिष्ठित्यै पशून्सप्तचत्वारिंशच्च॥४॥ [१०]

निर्वीतं मनुष्याणां प्राचीनावीतं पितॄणामुपवीतं देवानामुप व्ययते देवलक्ष्ममेव तत्कुरुते तिष्ठन्नन्वाह तिष्ठन् ह्याश्रुततरं वदति तिष्ठन्नन्वाह सुवर्गस्य लोकस्याभिजित्या आसीनो यजत्यस्मिन्नेव लोके प्रति तिष्ठति यत्क्रौञ्चमन्वाहाऽऽसुरं तद्यन्मन्त्रं मानुषं तद्यदन्तरा तथ्सदेवमन्तरानूच्य सदेवत्वाय विद्वांसो वै (६१)

पुरा होता॑रोऽभू॒वन्तस्मा॑द्विधृ॒ता अध्वानोऽभू॒वन्न पन्थानः॑ सम॑रुक्षन्नन्तर्वेद्य॑न्यः पादो॑ भव॑ति बहिर्वेद्य॑न्योऽथान्वाहा॒ध्वनां॑ विधृत्यै प॒थामस॑रोहा॒याथो॑ भूतं चैव भविष्य॑च्चाव॑ रुन्धे-
ऽथो परि॑मितं चैवापरि॑मितं चाव॑ रुन्धेऽथो॑ ग्राम्याश्चैव प॒शूना॑रण्याश्चैव रुन्धेऽथो॑ (६२)

देवलो॑कं चैव म॑नुष्यलो॑कं चा॒भि ज॑यति दे॒वा वै सा॑मिधेनीर॒नूच्य॑ य॒ज्ञं नान्व॑पश्यन्स्य
प्र॒जाप॑तिस्तूष्णीमा॒घार॑मा॒घार॑यत् ततो॑ वै दे॒वा य॒ज्ञम॑न्व॑पश्यन् यत् तूष्णीमा॒घार॑मा॒-
घार॑यति य॒ज्ञस्यानु॑ख्यात्या अथो॑ सा॒मिधेनी॑रेवाभ्य॑न॒क्त्यलू॑क्षो भवति॑ य ए॒वं वेदा॑थो
तर्प॑यत्ये॒वेना॒स्तुष्य॑ति प्र॒जया॑ प॒शुभि॑र- (६३)

य ए॒वं वेद॑ यदेक॑या॒घार॑येदेका॑ प्रीणीयाद्यद्वाभ्यां॑ द्वे प्रीणीयाद्यत् तिसृ॑भिरति॑
तद्वैच॑येन्म॒नसा॑ घा॒रय॑ति म॒नसा॑ ह्यना॑प्तमाप्यते॑ तिर्य॑श्चमा॒ घार॑यत्य॒च्छम्ब॑द्वारं॒ वाक्क्र॑
म॒नश्चा॒र्त्तये॑ताम॒हं दे॒वेभ्यो॑ ह॒व्यं वे॒हामी॑ति॒ वाग॑ब्रवीद॒हं दे॒वेभ्य॑ इति॒ मन॑स्तौ प्र॒जाप॑तिं
प्र॒श्नमै॑ता॒ः सोऽब्र॑वीत् (६४)

प्र॒जाप॑तिर्दूतीरे॒व त्वं म॑न॒सोऽसि॑ यद्धि म॒नसा॑ ध्या॒यति॑ तद्वा॒चा वद॑तीति॒ तत्खलु॑
तुभ्यं॑ न वा॒चा जु॑हवन्नित्य॑ब्रवीत् तस्मान्म॒नसा॑ प्र॒जाप॑तये जुह्वति॒ मन॑ इव॒ हि प्र॒जाप॑तिः
प्र॒जाप॑तेरा॒स्यै परि॑धीन्स॒म्मा॑र्ष्टि पु॒नात्ये॒वेना॒त्रिर्म॑ध्यमं त्रयो॒ वै प्रा॑णाः प्रा॒णाने॒वाभि ज॑यति॒
त्रिर्द॑क्षिणार्धं त्रयं॑ - (६५)

इ॒मे लो॒का इ॒माने॒व लो॒कान॒भि ज॑यति त्रि॒रुक्तरा॑र्ध्यं त्रयो॒ वै दे॒वयानाः॑ पन्थान॑स्ताने॒वाभि
ज॑यति त्रि॒रुपं वा॒जय॑ति त्रयो॒ वै दे॒वलो॒का दे॒वलो॒काने॒वाभि ज॑यति द्वाद॑श सं प॒द्यन्ते॑
द्वाद॑श मा॒साः संव॑त्सरः संव॑त्सरमे॒व प्री॑णात्यथो॒ संव॑त्सरमे॒वास्मा॑ उप॑ दधाति सु॒वर्ग॑स्य
लो॒कस्य॑ सम॑ष्ट्या आ॒घार॑मा घा॒रय॑ति ति॒र इ॒व (६६)

वै सु॒वर्गो लो॒कः सु॒वर्गमे॒वास्मै॑ लो॒कं प्र रो॑चयत्यृजुमा॒ घार॑यत्यृजु॒रिव॑ हि प्रा॒णः
सन्त॑तमा घा॒रय॑ति प्रा॒णाना॑म॒न्नाद्य॑स्य सन्त॑त्या अथो रक्ष॑साम॒पह॑त्यै यं का॒मये॑त प्र॒मायु॑कः
स्या॒दिति॑ जिह्मं तस्या घा॒रये॑त्प्रा॒णमे॒वास्मा॑ज्जिह्मं न॑यति ता॒जक॑प्र मी॒यते॑ शिरो॒ वा ए॒तद्य॒ज्ञस्य॑
यदा॑घा॒र आ॒त्मा ध्रु॒वा- (६७)

ऽऽघा॑रमा॒घार्य॑ ध्रु॒वाः सम॑न॒क्त्या॒त्मन्ने॒व य॒ज्ञस्य॑ शि॒रः प्र॑ति॒ दधा॑त्यग्निर्दे॒वानां॑ दू॒त
आसी॑दै॒व्योऽसुरा॑णां तौ प्र॒जाप॑तिं प्र॒श्नमै॑ता॒ः स प्र॒जाप॑तिर्ब्राह्म॒णम॑ब्रवीदे॒तद्वि ब्रू॑हीत्या
श्रा॒वये॑तीदं दे॒वाः शृ॒णुते॑ति॒ वाव तद॑ब्रवीद॒ग्निर्दे॒वो होते॑ति॒ य ए॒व दे॒वानां॑ तम॑वृणीत् ततो॑

देवा- (६८)

अभेवन्परांसुरा यस्यैवं विदुषः प्रवरं प्रवृणते भवत्यात्मना परास्य भ्रातृव्यो भवति
यद्ब्राह्मणश्चाब्राह्मणश्च प्रश्नमेयातां ब्राह्मणायाधि ब्रूयाद्यद्ब्राह्मणायाध्याहाऽऽत्मानेऽध्याह
यद्ब्राह्मणं पराहाऽऽत्मानं पराह तस्माद्ब्राह्मणो न परोच्यः॥ (६९)

वा आरण्याश्चाव रुन्धेऽर्थो पशुभिः सौऽब्रवीदक्षिणाध्यञ्जयं इव ध्रुवा देवाश्चत्वारिंशच्च॥९॥ [११]

आयुष्ट आयुर्दा अग्र आ प्यायस्व सं तेऽव ते हेड उदुत्तमं प्र णो देव्या नो दिवो-
ऽग्राविष्णू अग्राविष्णू इमं मे वरुण तत्त्वा याम्युदु त्यं चित्रम्। अपां नपादा ह्यस्थादुपस्थं
जिह्वानामूर्ध्वो विद्युतं वसानः। तस्य ज्येष्ठं महिमानं वहन्तीरुहिरण्यवर्णाः परि यन्ति
यह्नीः। स- (७०)

मन्या यन्त्युप यन्त्यन्याः समानमूर्वं नद्यः पृणन्ति। तमू शुचिः शुचयो दीदिवाः संपां
नपातं परि तस्थुरापः। तमस्मेरा युवतयो युवानं मर्मृज्यमानाः परि यन्त्यापः। स शुक्रेण
शिक्कना रेवदग्निर्दीदायानिध्मो घृतनिर्णिगप्सु। इन्द्रावरुणयोरुहः सम्राजोरव आ वृणे। ता
नो मृडात ईदृशौ। इन्द्रावरुणा युवमध्वराय नो (७१)

विशे जनाय महि शर्म यच्छतम्। दीर्घप्रयज्युमति यो वनुष्यति वयं जयेम पृतनासु
दूढ्यः। आ नो मित्रावरुणा प्र बाहवा। त्वं नो अग्ने वरुणस्य विद्वान् देवस्य हेडोऽव
यासिसीष्ठाः। यजिष्ठो वह्निमतः शोशुचानो विश्वा द्वेषांसि प्र मुमुग्ध्यस्मत्। स त्वं नो
अग्नेऽवमो भवोती नेदिष्ठो अस्या उपसो व्युष्टौ। अव यक्ष्व नो वरुणः (७२)

रराणो वीहि मृडीकः सुहवो न एधि। प्रप्रायमग्निर्भरतस्यं शृण्वे वि यत्सूर्यो न रोचते
बृहद्वाः। अभि यः पूरु पृतनासु तस्थौ दीदाय दैव्यो अतिथिः शिवो नः। प्र तै यक्षि प्र
त इयमि मन्म भुवो यथा वन्द्यौ नो हवेषु। धन्वन्निव प्रपा असि त्वमग्न इयक्ष्वै पूरवै
प्रत्न राजन्। (७३)

वि पाजसा वि ज्योतिषा। स त्वमग्ने प्रतीकेन प्रत्योष यातुधान्यः। उरुक्षयेषु दीद्यत्।
तः सुप्रतीकः सुदृशः स्वञ्चमविद्वांसो विदुष्टरः सपेमा। स यक्षद्विश्वा वयुनानि विद्वान्प्र
हव्यमग्निर्मृतैषु वोचत्। अहोमुचै विवेष यन्मा वि न इन्द्रेन्द्र क्षत्रमिन्द्रियाणि शतक्रतोऽनु
ते दायि॥ (७४)

यद्वाः समध्वरायं नो वरुण२ राज्ञुः श्वतुश्चत्वारि२शच्च॥५॥ [१२]

विश्वरूपस्त्वष्टेन्द्रं वृत्रम्ब्रह्मवादिनः स त्वे नासौमयाज्येष वै देवर्थो देवा वै नर्चि नायज्ञोऽग्नें महान्निर्वीतमायुष्टे द्वादश॥१२॥

विश्वरूपो नैन२ शीतरूरावद्य वसुं पूर्वद्युर्वाजा इत्यग्नें महान्निर्वीतमुन्या यन्ति चतुःसप्ततिः॥७४॥

विश्वरूपोऽनुं ते दायि॥

हरिः ॐ॥

॥कृष्ण-यजुर्वेदीय-तैत्तिरीय-संहितायां द्वितीयकाण्डे पञ्चमः प्रश्नः समाप्तः॥ २-५॥